

היום נלמד בעזרת ה':

בכורות דף ל

(בעמוד הקודם)

גמרא: לאתויי מאי? מה מילת 'כל' במשנה ('כל שיש בו זיקת...') באה לרבות?

לאתויי קרבי דגים דמערבי בהו שמן זית: לרבות קרבי דגים שמעורב בהם שמן זית, שאף שדגים לא חייבים בתרומות ומעשרות, אבל כיון שמעורב בהם שמן זית שחייב, הרי שיש בהם זיקת תרומה ומעשרות ולא לקוחים ממנו.

הוא טבחא: מעשה בטבח שהיה חשוד למכור את חלב הכליות שעל הירך (= שהוא אסור באכילה) והיה אומר שזהו השומן של המעי שהוא חלב טהור (= המותר באכילה). קנס אותו רבא שלא ימכור אפילו אגוזים.

אמר ליה רב פפא לרבא: אתה קנסת אותו כשיטת רבי יהודה במשנתנו שהחשוד למכור תרומה כאילו היא חולין לא קונים ממנו אפילו מים ומלח, וא"כ היית צריך לקנס אותו שלא ימכור אפילו מים ומלח, ולא רק אגוזים!

לעולם ר' שמעון: אמר לו רבא - אני סובר כרבי שמעון במשנתנו, שקונס רק בדבר שדומה לאיסור, ולכן קנסתי אותו שלא ימכור דווקא אגוזים, כיון שהוא עושה על ידם איסור, לפי שהילדים נמשכים אחר האגוזים, והוא מטעה את בני הטבחים ושוכר אותם תמורת אגוזים, והם גונבים חלב מאביהם ומביאים לו, והוא מוכר את החלב כאילו זה השומן של המעי.

משנה: החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות: לזרוע בשנת השמיטה, או לעשות סחורה בספיחים (= מה שגדל מאליו בשמיטה ממה שנפל בקציר של השנה השישית), אינו חשוד על המעשרות, כלומר אינו חשוד למכור פירות טבל שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, ולוקחים ממנו תבואה בשאר השנים שאינם שמיטה, ולא צריך לעשר את התבואה כאילו היא טבל וודאי אלא כאילו היא דמאי כשאר תבואת עם הארץ.

החשוד על זה ועל זה (= על שביעית ומעשרות) **חשוד על הטהרות** (שלא לאכול חולין בטהרה).

זה הכלל, החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו: החשוד על דבר מסויים, לא יכול להיות דיין או עד באותו עניין שהוא חשוד עליו.

נמרא: שאלה: מאי טעמא? מדוע החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות?

תשובה: שביעית לא בעי חומה: פירות הקדושים בקדושת שביעית לא צריך לאכול אותם בתוך חומת ירושלים דווקא, ולכן הוא חושב שזה יותר קל והוא עובר על האיסור (= לזרוע בשנת השמיטה, או לעשות סחורה בספיחים), אבל פירות מעשר שני כיון שצריך לאוכלם דווקא בתוך חומת ירושלים, זה חמור בעיניו והוא לא עובר על האיסור. (= למכור פירות טבל שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות).

*

למדנו במשנה - החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית:

שאלה: מאי טעמא?

תשובה: מעשר אית ליה פדיון: פירות מעשר שני אפשר לפדותם על מעות, ולכן הוא חושב שזה יותר קל והוא עובר על האיסור, אבל שביעית כיון שהיא אסורה לעולם אין לה פדיון (= פירות שביעית קדושים לעולם, ולא מועיל להם פדיון), לכן זה חמור בעיניו והוא לא עובר על האיסור.

*

למדנו במשנה - החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות:

כיון דחשיד אדאורייתא: הטעם הוא, כיון שהוא חשוד לעבור על איסור דאורייתא (= שביעית ומעשרות) בוודאי שיעבור על תקנת חכמים (= לאכול חולין בטהרה).

*

למדנו במשנה - ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה:

שאלה: מאי טעמא?

תשובה: נהי אדרבנן: גם אם הוא חשוד לעבור על איסור דרבנן (= לאכול חולין בטהרה), אבל אינו חשוד לעבור על איסור מדאורייתא (שביעית ומעשרות).

קושיא: ורמינהי: והרי למדנו בברייתא – הנאמן על הטהרות הרי הוא נאמן על השביעית. ע"כ הברייתא. משמע שאם הוא חשוד על הטהרות הרי הוא חשוד על השביעית!

תירוץ: אמר רבי אילעי: משנתנו (שאמרה שהחשוד על טהרות אינו חשוד על מעשר ושביעית) עוסקת במקרה שראינו שהוא נוהג בדיני מעשרות ושביעית בצניעה בתוך ביתו, שכיון שהוא נוהג כן אפילו בצניעה שאף אחד לא רואה, בהכרח שהוא מקפיד על כך, ולכן אינו חשוד על כך.

תירוץ נוסף: רבי ינאי ברכי ישמעאל אמר: הברייתא עוסקת במקרה שהוא חשוד גם על טהרות וגם על שביעית, והוא בא לפני חכמים וקיבל על עצמו לשמור על שניהם, ואח"כ חזר ונחשד על אחד מהם, ולכן כעת הוא כבר חשוד על שניהם, שמתוך שהוא חזר ונחשד לזה אנו חושדים בו גם על השני, אבל מי שנחשד רק על טהרות ומעולם לא נחשד על שביעית, אנו לא חושדים בו על שביעית.

[הקטע הבא נלקח מביאור 'חברותא']

אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי עקיבא סתימתאה, אבל חכמים אומרים: מי שהוא חשוד על השביעית חשוד אף על המעשר.

והוינן בה: **מאן חכמים?** דסבירא להו דהחשוד על השביעית חשוד אף על המעשר.

ואמרין: **רבי יהודה! דבאתריה דרבי יהודה, שביעית חמירא להו!**

ומנלן דחמירא להו?

דההוא דהוה קרי לחבריה, שכינה שם גנאי לחבירו, וכינהו **דיירא בר דיירתא**, גר בן גיורת. **אמר לו השני: תיתי לי,** שכר טוב מגיע לי, **דלא אכלי פירות שביעית כוותר!** וזה היה במקומו של רבי יהודה. ומזה שהאשים את חבירו בדבר זה, שמע מינה חמירא להו שמירת דיני שביעית. ולכן, אם על האיסור החמור הוא חשוד, על הקל לא כל שכן.

איכא דאמרי: אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי עקיבא סתימתאה, אבל חכמים אומרים: חשוד על המעשר הוא חשוד על השביעית.

ומאן חכמים? רבי מאיר היא, דאמר חשוד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה.
[והגמרא בהמשך מביאה את דברי רבי מאיר].

רבי יונה ורבי ירמיה, שהיו תלמידי רבי זעירא. ואמרי לה, רבי יונה ורבי זעירא
תלמידי רבי יוחנן, היו חולקים בלשונות אלו – דלעיל.

חד מהם אמר: אבל חכמים אומרים חשוד על השביעית חשוד על המעשר.

ומאן חכמים? רבי יהודה היא. דבאתריה דרבי יהודה חמירא להו שביעית.

וחד אמר: החשוד על המעשר, חשוד על השביעית. ומאן חכמים? רבי מאיר היא.

בסוגיה שלפנינו דיני קבלת חבירות: "חבר לטהרות" – הוא מי שקיבל על עצמו
לנהוג בדברי חבירות. והן: שיהיה נזהר בטומאות – שלא יטמא בהן. ובטהרות – שלא
יטמא אותם. ויזהר בנטילת ידים, ובטהרתן. ולא יתארח אצל עם הארץ, ולא יארחו
אצלו בכסותו. קבלת חבירות היא בפני שלשה חברים. ואחרי שראינוהו שנזהר
שלשים יום בגדיו טהורים. "נאמן למעשרות" – הוא מי שקיבל עליו להיות מעשר את
שהוא אוכל, ואת שהוא מוכר, ואת שהוא לוקח, ואינו מתארח אצל עם הארץ. ולאחר
שקיבל עליו הנהגות אלו ברבים, ונזהר בהם. הרי זה נאמן לומר על פירותיו שהן
מעושרים.

ואמרינן: מאי רבי מאיר? דתניא: עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות, ונחשד לאחר
זמן לדבר אחד שאינו נזהר בו. הרי זה נחשד לכל התורה כולה, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: אינו נחשד אלא לאותו דבר שנחשד בו בלבד.

וגר שקבל עליו דברי תורה. ונחשד לדבר אחד, ואפילו חשוד לכל התורה כולה. כגון
שעובד עבודה זרה. הרי הוא כישראל מומר. ולא אומרים שמכיון שראינוהו שאינו
מקיים את התורה הרי הוא גוי גמור כאילו לא נתגייר.

נפקא מינה, דאי קדיש אשה – קידושיו קידושין.

[עך כאן מביאור 'חברותא']

תנו רבנן: הבא לקבל דברי חבירות: מי שרוצה לקבל על עצמו להיות 'חבר', והוא לא מסכים לקבל על עצמו דבר אחד מתוך רשימת הדברים שחבר צריך להזהר בהם, לא מקבלים אותו להיות 'חבר'.

וכן גוי שבא להתגייר והוא לא מסכים לקבל על עצמו דבר אחד מדברי התורה, אין מקבלים אותו. רבי יוסי בר"י אומר שאפילו אם הוא לא מסכים לקבל רק דקדוק אחד מדברי סופרים (חומרות שהחמירו רבנן כדי להרחיק את האדם מהעבירה), לא מגיירים אותו.

וכן לוי או כהן שבאו להתקבל לעבודה בבית המקדש, והם לא מסכימים לקבל על עצמם דבר אחד מהעבודה, לא מקבלים אותם. וגם אין להם חלק במתנות כהונה. שנאמר "המקריב את דם השלמים ואת החלב **מבני אהרן** לו תהיה שוק הימין למנה" המילים "בני אהרן" מיותרות ללמד שרק מי שמתנהג ככל הדינים של בני אהרן, יש לו חלק בכהונה והוא מקבל את שוק הימין.

תנו רבנן, הבא לקבל דברי חבירות: הבא להתקבל כ'חבר', אם ראינו קודם לכן שהוא מתנהג בתוך ביתו בהנהגות של 'חבר', מקבלים אותו (כי אין לחשוש שהוא לא מעוניין להיות 'חבר' באמת), ואחר כך מלמדים אותו את כל הדינים. ולא חוששים לכך שהוא עדיין לא יודע את כל הדינים, משום שאנו בטוחים שמה שהוא לא יודע הוא ישאל (מנחת ביכורים). אבל אם לא ראינו שהוא מתנהג בביתו כחבר, קודם מלמדים אותו ואחר כך מקבלים אותו. רשב"י חולק וסובר שבכל מקרה קודם מקבלים אותו, והוא לומד והולך לאט לאט.

תנו רבנן, מקבלין לכנפים: מי שרוצה להתקבל כ'חבר', בהתחלה מקבלים אותו רק לגבי 'כנפיים', כלומר שהוא ישמור את ידיו בטהרה. והיינו שיטול ידיים לפני אכילת לחם חולין, ולפני נגיעה במאכלים של תרומה. והוא נאמן על כך. ואח"כ מקבלים אותו 'לטהרות' כלומר לשמור את גופו מטומאה, והוא נאמן שפירותיו טהורים.

אם הוא אמר בתחילה שהוא מקבל על עצמו חבירות רק לכנפים, מקבלים אותו, כי זה השלב הראשון. אבל אם הוא אמר שהוא מקבל על עצמו רק לטהרות ולא לכנפים, אף לטהרות הוא לא מתקבל. כי אם הוא לא מסוגל לשמור על עצמו בדבר קל (בשמירת ידיים), כל שכן הוא לא מסוגל בדבר קשה (בשמירת גופו בטהרה).

תנו רבנן, עד כמה מקבלין אותו? לדעת ת"ק הנ"ל, שאם ראינו שהוא נוהג בדברי חברות בביתו מקבלין אותו כחבר מיד, נשאלת השאלה כמה זמן עליו לנהוג בדברי חברות כדי שנקבל אותו? בית שמאי אומרים לגבי טהרת משקין – אם נהג שלשים יום בטהרה מקבלין אותו כי זו טומאה קלה (משום שהיא רק מדרבנן). אבל לגבי טהרת בגדים – רק אם נהג בטהרה שנים עשר חודש מקבלין אותו. ובית הלל אומרים בכל מקרה צריך שינהג בטהרה שנים עשר חודש. קושיא: **אם כן הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל!** ומדוע זה לא מוזכר במשנה בעדויות, המונה את המקרים הנדירים שבהם בית שמאי מקילים ובית הלל מחמירים? תירוץ: **אלא בית הלל אומרים אחד זה ואחד זה לשלושים:** ואם כן בית הלל מקילים.

תנו רבנן, הבא לקבל דברי חבירות: צריך לקבל אותם בפני שלושה חבירים. לדעת ת"ק בניו ובני ביתו אינם צריכין לקבל בפני שלושה חבירים, כי הוא מלמד אותם איך להתנהג. לדעת רשב"ג אף בניו ובני ביתו צריכים לקבל על עצמם חבירות בפני שלושה חבירים. כי אינו דומה חבר שקיבל חברות בעצמו, לכן חבר שאביו קיבל חברות. כי מי שקיבל בעצמו נזהר הרבה יותר!

תנו רבנן: הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני ג' חבירים. אמנם זקן ויושב בישיבה לכו"ע אינו צריך לקבל בפני שלושה חבירים, כי הוא כבר קיבל עליו משעה שהתחיל לשבת בישיבה. [יש אומרים שהכוונה לדיין בסנהדרין, ויש אומרים שהכוונה לרב המלמד תורה לרבים].

לגבי תלמיד חכם נחלקו הדעות. לדעת ת"ק אפילו תלמיד חכם צריך להתקבל להיות 'חבר' בפני שלושה חבירים. לדעת אבא שאול תלמיד חכם אינו צריך להתקבל בפני שלושה חבירים, כי באופן אוטומטי הוא 'חבר'. ועוד יותר, הוא עצמו מצטרף להיות חלק מהשלושה חברים שמקבלים אנשים אחרים להיות חברים.

אמר רבי יוחנן: דברי ת"ק בכרייתא הנ"ל, נאמרו בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס. וכך היה המעשה –

רבי יהודה ור' יוסי הסתפקו בדבר אחד בדיני טהרות. הם שלחו זוג של תלמידי חכמים אל בנו של ר' חנינא בן אנטיגנוס, שילכו ויבקשו ממנו שיעיין בשאלה. הם הלכו ומצאו אותו כשהוא סוחב טהרות. הוא הוריד את הטהרות, לקח תלמידים שלו שקיבלו על

עצמם 'חברות', והושיב אותם ליד השליחים שבאו, כדי שהתלמידים ישמרו על הטהרות מפני השליחים שלא יגעו בהם ויטמאו אותם, והוא עמד לעיין בשאלה.

אתו אמרי ליה: באו השליחים וספרו לר' יהודה ור' יוסי, שבנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס זלזל בהם ולא החשיב אותם כחברים. אמר להם ר' יהודה 'אביו של זה ביזה תלמידי חכמים, ולכן אף הוא מבזה תלמידי חכמים'. רבי יהודה אמר כן מתוך כעסו למרות שזה לא היה נכון [יש מפרשים שכוונתו היתה לומר שהבן שמבזה תלמידי חכמים בודאי למד זאת מהאבא שלו].

אמר לו ר' יוסי - כבוד הזקן יהא מונח במקומו! כי הוא לא ביזה תלמידי חכמים, אלא הסיבה שכך הוא נהג, משום שמיום שחרב בית המקדש נהגו הכהנים 'סילסול בעצמן' כלומר הנהגה של חומרא, שהם לא מוסרים את הטהרות לכל אדם. והוא היה כהן ולכן הוא לא הסכים למסור לשליחים את הטהרות.

תנו רבנן, חבר שמת: אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן שם 'חברים', עד שיחשדו וימצאו שהם לא מתנהגים כחברים. וכן חצר שמוכרים בה תכלת הרי היא בחזקתה שלא מוכרים בה 'קלא אילן' = צבע הדומה לתכלת ופסול לציצית, עד שימצאו בה קלא אילן והיא תיפסל מחזקתה.

תנו רבנן, אשת עם הארץ: שאחר כך התגרשה או התאלמנה והתחתנה עם חבר, וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר, וכן עבדו של עם הארץ שאחר כך נמכר לחבר. כולם צריכים לקבל על עצמם דברי חבירות.

אבל אשת חבר שאחר כך התחתנה עם עם הארץ, ושוב התגרשה או התאלמנה והתחתנה עם חבר אחר. וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ, והתגרשה או התאלמנה והתחתנה עם חבר אחר. וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ, וחזר ונמכר לחבר. לדעת ת"ק אינם צריכים לקבל על עצמם דברי חבירות, כי הם כבר היו מוחזקים בחבירות בעבר. לדעת ר' מאיר אומר אף הן צריכין לקבל עליהן דברי חבירות, משום שהיה זמן שהם לא נהגו בחברות.

ואכן היה מעשה באשה אחת שהתחתנה עם חבר והייתה עוזרת לו להניח תפילין, ואחר כך התחתנה עם עם הארץ שהיה 'מוכס' הנוהג שלא כשורה וגוזל את האנשים

(הוא היה גובה מהם מכס יותר מהראוי), והיא היתה חותמת ומאשרת את קבלת התשלומים.

מהמעשה הזה אנו לומדים מה קורה לאשת חבר שמתחתנת עם עם הארץ, ולכן כשהיא חוזרת ומתחתנת עם חבר כבר אי אפשר לסמוך עליה עד שתקבל על עצמה את החברות מחדש (מפרשים).